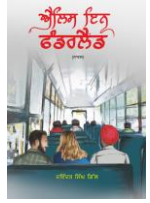

ਐਲਿਸ ਇਨ ਫੰਡਰਲੈਂਡ (ਨਾਵਲ)

‘ਐਲਿਸ ਇਨ ਫੰਡਰਲੈਂਡ’ ਨਾਟਕਕਾਰ ਤੇ ਵਿਅੰਗ ਲੇਖਕ ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਦਾ ਪਲੇਠਾ ਵਿਅੰਗ ਨਾਵਲ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਨਾਟਕ ਸੰਗ੍ਰਹਿ, ਹਾਸ-ਵਿਅੰਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਹਾਸ-ਵਿਅੰਗ, ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਨਾਟਕ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀਆਂ ਛੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਈਆਂ ਹਨ। ਆੱਟਮ ਆਰਟ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਮੁੱਖਬੰਦ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਅੰਗਕਾਰ ਕੇ. ਐੱਲ. ਗਰਗ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਲੂਇਸ ਕਾਰਹੁਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਲ ਨਾਵਲ ‘ਐਲਿਸਜ਼ ਐਡਵੈਂਚਰ ਇਨ ਵੰਡਰਲੈਂਡ’ ਦੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਪੈਰੋਡੀਨੁਮਾ ਇਹ ਨਾਵਲ ‘ਐਲਿਸ ਇਨ ਫੰਡਰਲੈਂਡ’ ਇਕ ਵਿਅੰਗਾਤਮਕ ਕਿਰਤ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਨਾਵਲ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸਿਰਫ ਦਸ ਘੰਟੇ ਦੇ ਸਫਰ ਦੌਰਾਨ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਦੀ ਨਾਇਕਾ ਐਲਿਸ ਘੁੰਮਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਹ ਇਕ ਅਨਜਾਣ ਦੁਨੀਆ ਵੰਡਰਲੈਂਡ ਘੁੰਮ ਕੇ ਆਈ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਫੰਡਰਲੈਂਡ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਪੂ ਨਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਵਾਰਥ ਕਾਰਨ ਪੀ ਆਰ ਕੁੜੀ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੇ ਲਾਲਚ ਲਈ ਉਸ ਨਾਲ ਦੇਸਤੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪੱਪੂ ਪਾਤਰ ਐਸੇ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਪੀ ਆਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੇ ਮਨਸੂਬੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਐਲਿਸ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਕਸਦ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਫਰ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। ਬੱਸ ਵਿਚ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ 'ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਵਿਅੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਐਲਿਸ ਦੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸਾਬਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਐਲਿਸ ਉਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਲੈ ਜਾਵੇ। ਗਿੱਲ ਨੇ ਨਾਵਲ ਵਿੱਚ ਮੱਘਰ ਵਰਗੇ ਪਾਤਰ ਵੀ ਸਿਰਜੇ ਹਨ, ਜੋ ਦੇਸ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ, ਜੋ ਮੁਲਕ ਰੂਪੀ ਬੱਸ ਨੂੰ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੱਗੜ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ, ਜੋ ਮੱਘਰ ਨੂੰ ਬੱਸ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੱਪੂ ਜੋ ਪੂਰੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਸਫਰ ਦੌਰਾਨ ਐਲਿਸ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ

ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਆੱਟਮ ਆਰਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ,
ਪਟਿਆਲਾ
ਪੰਨੇ-92, ਮੁੱਲ-175 ਰੁਪਏ

ਸਮੀਖਿਅਕ
ਡਾ. ਭੁਮਿੰਦਰ ਕੌਰ

ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਲਿਸ ਤਾਂ ਆਪ ਉਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ-ਪਛਾਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਚੁੱਪ ਰਹੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਨਜਾਣ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਗਾਈਡ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ। ਗਲਪਕਾਰ ਦਵਿੰਦਰ ਗਿੱਲ ਇਸ ਨਾਵਲ ਵਿੱਚ ਵਿਅੰਗ ਰਾਹੀਂ ਫੰਡਰਲੈਂਡ ਵਾਂਗ ਜਾਪਦੇ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਤੇ ਕਟਾਕਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਮਲਵਈ ਵਰਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰੋਚਕਤਾ ਸੁਰੂ ਤੋਂ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਕਹਾਣੀ ਇੱਕ ਬੈਠਕ ਵਿੱਚ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਇਸ ਵਿਅੰਗ ਨਾਵਲ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਮੁਸ਼ਕਨੀ, ਕਦੇ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਹਾਸੇ ਨਾਲ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।

ਰੂਪਕ ਆਧਾਰਤ ਇਹ ਨਾਵਲ ਕਲਾ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਵਧੀਆ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਜੋਕੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਪੋਰਡੀਨੁਮਾ ਨਾਵਲ ਲਿਖਣ ਦੀ ਪਹਿਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਕੇ ਹੋਰ ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਰਚੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਜੋ ਸਮਾਜ ਵਿਚਲੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋ ਸਕਣਗੀਆਂ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਇੱਕ ਅਨੋਖੀ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰਚਨਾ ਲਈ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ।